

Az iskolai kötődés kapcsolata a serdülők jóllétével és rizikómagatartásával

Az iskolai kötődés lehetővé teszi a diákok számára, hogy azonosulhassanak az iskolájukkal, az intézmény részének érezzék magukat, és szociális kapcsolatokat alakítsanak ki kortársaikkal és tanáraikkal, ami kihat tanulmányi előmenetelükre és életminőségükre. Tanulmányunkban az iskolai kötődés különböző dimenziói (úgy mint az iskolához, a tantárgyakhoz, az iskolai környezethez, a kortársakhoz, valamint a tanárokhoz való viszony) és a tanulók jólléte, valamint rizikómagatartása közötti összefüggéseket tártuk fel.

Bevezetés

A gyermekek szocio-emocionális fejlődése erőteljesen kapcsolódik az iskolához való kötődéshez, ami mentális és pszichikai jóllétüknek az alapja (Cakar, 2011). Az iskolai kötődés definíció szerint egy érzelmi állapot, amely lehetővé teszi, hogy a diák azonosulhasson iskolájával, az intézmény részének érezze magát, és szociális kapcsolatokat alakítson ki (Moody és Bearman, 1998; Szabó és Virányi, 2011). Más megközelítésben magába foglal érzelmi (pl. érdeklődés, öröm), kognitív (pl. tanulási stratégiák) és magatartási (pl. figyelem fenntartása, igyekezet) komponenseket (Lam és mtsai, 2014). Az iskolai kötődés fogalma több dimenziót rejt magában, mint az iskola szeretete, a tanárokhoz való viszony, az iskola iránti elköteleződés, az iskola életében való részvétel és az iskolai ambíciók (Hirschi, 1969). Az iskolához való kötődés tartalmazza a valahova tartozás érzését és azt, hogy valaki kellemesen érzi-e magát az iskolában, amit elsősorban a társakhoz való kötődés biztosít mint közösségi bevonódás (Széll és mtsai, 2020). A tanárokhoz és társakhoz való viszony tartalmazza a diákoknál az interperszonális kapcsolatok megtapasztalását (tanárok és kortársak), melynek következtében úgy érzik, hogy támogatják és megértik őket a szociális hálójukban szereplő szignifikáns személyek (Liljeberg és mtsai, 2011). Az iskolai kötődés továbbá tartalmazza a feladatokba befektetett munkát, beleértve a jövőbeni iskolai teljesítményt és a jó jegyekért való küzdelmet (Green és mtsai, 2012). Az a tanuló, aki élvezzi az iskolai életet, könnyebben és hatékonyabban teljesíti az iskolai követelményeket, és az iskolához való kötődése is erősebbé válik. Az iskola iránti elköteleződés összefügg az itt kapott társas támogatással, és mindez növeli a tanulás hatékonyságát, ami pozitívan hat a tanulók jóllétére és mentális egészségére (Klem és Conell, 2004; Nelson és mtsai, 2020).

Iskolai kötődés

Az iskola jelenti a gyermekek számára azt a szocializációs közeget, ahol nemcsak a tudásuk gyarapodhat, hanem az interperszonális kapcsolatokon keresztül fejlődhet személyiségük, szociális készségeik, önismeretük (Szabó és Virányi, 2011). Kiemelten fontos például az önszabályozási stratégiák megtanulása, ami a viselkedésüket is alakítja, és ebben az iskolához való kötődésnek meghatározó szerepe van (Jámbori és mtsai, 2019). Az iskolában fellelhető szociális és környezeti hatások hozzásegítik a diákokat ahhoz, hogy kialakuljon bennük az iskolához való viszonyulás, attitűd, mely lehet pozitív és negatív is tapasztalataik függvényében (Czető, 2019). A későbbiekben ez a kezdeti attitűd átalakulhat egy magasabb szintű érzelmi viszonyulássá, érzelmi kötelékké, amelyet iskolai kötődésnek nevezhetünk (Szabó és Virányi, 2011). Bergin és Bergin (2009) az iskolai kötődés és az életkor összefüggéseit hangsúlyozzák. Szerintük az iskolai kötődés különösen fontos középiskolás korban, de valószínű, hogy az általános iskolában nagyobb fokú iskolai kötődéssel, valahová tartozással találkozhatunk a gyermekek körében. Ahogy a gyermekek haladnak előre iskolai éveikben, alsó tagozatból felsőbe, majd középiskolába, úgy válik az iskolához való attitűdjük is egyre negatívabbá.

Az iskola kulcsfontosságú a gyermekek fejlődése szempontjából; különösen kiemelt a társas és a tanulási környezet, amely nemcsak a tudományos és a szakmai utakra van hatással, hanem a fiatalok jelenlegi és jövőbeli pszichés egészségére is (Bond és mtsai, 2007). A szociális fejlődés modell (Hawkins és Weis, 1985) szerint az iskolai kötődés a szocializációs folyamat eredményeként jön létre, és magába foglalja az elkötelezettség és bevonódás képességét. Ezek hatására a diákok megtanulják a társas, emocionális és kognitív képességeket, és sikeresekké válnak az iskola minden területén. A modell szerint az iskolai kötődés játssza a proszociális szocializációs folyamat kialakulásában a főszerepet, amely meggátolhatja a gyermekeknél és a fiatal felnőtteknél az antiszociális viselkedésformák kialakulását (Li és Lerner, 2011; Li és mtsai, 2011), illetve támogathatja a pozitív irányú fejlődést és a mentális jóllétet (Shimada és mtsai, 2013).

Pszichológiai jóllét

Az Európai Unió Tanácsa 2022-ben az *Utak az iskolai sikerhez* elnevezésű kezdeményezésében¹ hangsúlyozza, hogy a tagállamoknak kiemelt figyelmet kell fordítani a diákok jóllétére, különösen az iskolában. Hiszen korábbi velük végzett kutatások tapasztalatai alapján a szocioemocionális és fizikai jóllét emeli a gyerekek esélyét arra, hogy mind a tanulmányaikban, mind pedig az életükben sikeresek legyenek.

A jóllét a pozitív pszichológia egyik fő területe, amely az egyén életminőségére és boldogságára összpontosít. A jóllét magába foglalja az egyén pozitív érzelmi állapotát, saját értékeit és proaktivitását, szociális kapcsolati hálóját, személyes fejlődését és értékteremtő tevékenységeit. A jóllét olyan állapotot eredményez, amelyben az egyén képes adaptálódni a környezetéhez, valamint az önazonosságának és értékeinek megfelelően élni az életét. Seligman (2011, 2018) PERMA modellje szerint a pszichológiai jóllét öt alkotóelemből áll, melyek a pozitív érzelmek, az elmélyülés, az értelemteliség, a teljesítmény és a pozitív emberi kapcsolatok. Ha ezek jól működnek, akkor jön létre a „virágzás” állapota.

A serdülőkor a bio-pszicho-szociális változások miatt is egy veszélyeztetett, kritikus fejlődési időszak. A WHO (2018) szerint a mentális egészséggel kapcsolatos problémák meredeken emelkednek a fiatalok körében, valamint a felnőttkorban fennálló mentális problémák is ebben az időszakban jelentkeznek először (Németh és mtsai, 2019). Ezért is fontos, hogy ebben az időszakban foglalkozzunk a serdülők pszichológiai jóllétével.

Kern és munkatársai 2016-ben megfogalmazott EPOCH modellje alapján a virágzás előfeltételei serdülőkorban alapozódnak meg, ilyenkor teremődnek meg a „szárnyalás” alapjai. A PERMA modell alapján a serdülőkori pszichológiai jóllét szintén 5 alkotóelemből áll, melyek a kitartás, az elmélyülés, az optimizmus, a kapcsolódás és a boldogág területei. Az EPOCH modell a fiatalkori pozitív fejlődést hangsúlyozza, és az egyéni erősségeket helyezi előtérbe (Láng, 2019).

Az iskolai kötődés és a jóllét összefüggései

Korábbi kutatások rávilágítanak, hogy a jóllét nemcsak a diákok lelki egészségére, viselkedési mintázataira és szocioemocionális fejlődésére van hatással, hanem ezeken keresztül kapcsolatban áll az iskolai életükkel, teljesítményükkel és az iskolához való viszonyukkal is (Róbert, Szabó és Széll, 2020). Széles körben elfogadottá vált, hogy az iskola célja nem korlátozódhat a tudományos tanulásra, hanem a diákok jóllétére is összpontosítania kell, hiszen az iskolában szerzett tapasztalatok nemcsak a tanulmányi eredmény szempontjából befolyásolják a fejlődésüket, hanem egész életen át tartó fejlődésükre is kihatnak (Kern és mtsai, 2016; Seligman és mtsai, 2005). A diákok jóllétének támogatása hatással van az iskolai sikereikre is: a magasabb jólléttel rendelkező diákok ritkábban hiányoznak az iskolából, jobban meg tudnak birkózni a tanulmányi kihívásokkal, és megfelelően értékelik az iskolát. A jóllét összetevői, mint például a pozitív kapcsolatok és az optimizmus, összefüggésbe hozhatók az iskolai zaklatás alacsonyabb szintjével. Továbbá a diákok jólléte az iskolai stressz és a közelgő kihívások kezelésének potenciális megküzdési mechanizmusának tekinthető (Buerger és mtsai, 2023, Lombardi és mtsai, 2019; Széll és mtsai, 2020). A jóllét pozitív kapcsolatban áll az iskolában átélt élményekkel, tehát segítheti a diákokat abban, hogy pozitív és támogató érzelmi kapcsolatot alakítsanak ki az iskolájukkal, valamint az iskolai közösséggel. A tanulók jólléte elősegítheti a diákok motivációját, erősítheti a pozitív érzelmeiket, és javítja az érzelmi állapotukat, ami elvezethet az iskolai kötődés kialakulásához. Ha a diákok jól érzik magukat az iskolában, akkor nagyobb valószínűséggel lesznek érdekelték a tanulásban, aktívabbak lesznek az iskolai közösségi életben, ami tovább növeli az iskolai kötődésüket (Nagy és Zsolnai, 2016; Szabó, Zsadányi, és Szabó Hangya, 2015).

Korábbi kutatások rávilágítanak, hogy a jóllét nemcsak a diákok lelki egészségére, viselkedési mintázataira és szocioemocionális fejlődésére van hatással, hanem ezeken keresztül kapcsolatban áll az iskolai életükkel, teljesítményükkel és az iskolához való viszonyukkal is (Róbert, Szabó és Széll, 2020). Széles körben elfogadottá vált, hogy az iskola célja nem korlátozódhat a tudományos tanulásra, hanem a diákok jóllétére is összpontosítania kell, hiszen az iskolában szerzett tapasztalatok nemcsak a tanulmányi eredmény szempontjából befolyásolják a fejlődésüket, hanem egész életen át tartó fejlődésükre is kihatnak (Kern és mtsai, 2016; Seligman és mtsai, 2005). A diákok jóllétének támogatása hatással van az iskolai sikereikre is: a magasabb jólléttel rendelkező diákok ritkábban hiányoznak az iskolából, jobban meg tudnak birkózni a tanulmányi kihívásokkal, és megfelelően értékelik az iskolát.

Iskolai kötődés és az egészségmagatartás összefüggései

Az iskolai kötődés fontos tényező abban, hogy a gyermekek által tanúsított problémaviselkedések és rizikómagatartások előfordulásának kockázatát csökkentse, és ezzel egyidejűleg növelje az iskolai teljesítményt és a tanulmányok iránti elköteleződést, ami hozzájárulhat a diákok mentális egészségéhez (Catalano és mtsai, 2004; Lombardi és mtsai, 2019). Azok a fiatalok, akik nincsenek elköteleződve az iskola felé, szegényes kapcsolatokat ápolnak társaikkal és tanáraikkal, és később is kevésbé kielégítő felnőtt kapcsolatokkal rendelkeznek (Hawkins és mtsai, 2008). Hajlamosabbak egészségkárosító magatartásformákra is, mint pl. dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás (Bond és mtsai, 2007; Bugbee és mtsai, 2019; Lee és Henry, 2021; Li és Lerner, 2011; Santibáñez és mtsai, 2020), valamint antiszociális és erőszakos viselkedésre (Karatas és mtsai, 2016; Li és mtsai, 2011; Liljeberg és mtsai, 2011). Ezenkívül gyakoribbak körükben a szorongásos és depresszív tünetek, a mentális egészség zavarai (Li és Lerner, 2011). Szintén magasabb náluk az iskolai lemorzsolódás kockázata (Archambault és mtsai, 2009; Christenson és Thurlow, 2004). Az iskolai kötődés csökkenti az iskolai tanulmányok halogatását, és mindez növeli az étellel való elégedettséget (Çikrikçi és Erzen, 2020). A tanárokkal való tartalmas kapcsolatok különösen hozzájárulnak a serdülők étellel való elégedettségéhez (Özdemir és Koruklu, 2013).

Az iskolához való kötődés tehát protektív faktornak számít a szerfogyasztások, a rizikómagatartások és a problémaviselkedések megjelenésével szemben (Bugbee és mtsai, 2019; Catalano és mtsai, 2004; Hawkins és mtsai, 2008; Karatas és mtsai, 2016; Lee és Henry, 2021), valamint elősegíti a pozitív pszichoszociális fejlődést, a pszichikai immunrendszer, a reziliencia kialakulását (Oldfield és mtsai, 2016). A fentebb említett korábbi kutatások eredményei alapján a diákok mentális egészsége és jólléte elősegítésének, valamint az egészséget veszélyeztető rizikómagatartások megelőzésének természetes módja lehet a tanulók iskolai kötődésének, elkötelezettségének támogatása. A pozitív iskolai elkötelezettség védelmet nyújthat a gyenge tanulmányi eredményekkel és számos más negatív alkalmazkodási problémával szemben is. Az iskolai kötődés különböző tanulói kimenetekkel bizonyított összefüggései alapján az iskolai kötődés megértése és fejlesztése segíthet a pedagógusoknak és a szakembereknek megelőzni a káros kimeneteket, és elősegíteni a pozitív kimeneteket a veszélyeztetett tanulók esetében. A kutatók a tanulók iskolai kötődéséről úgy gondolják, hogy alakítható, fejleszthető, így megfelelő fókuszpontot jelenthet a különböző preventív és intervenciós beavatkozásokhoz (Hart és mtsai, 2011). Ezért kiemelt fontosságú lehet az iskolai kötődés jellegének, valamint más jellemzőkkel való összefüggésének feltárása az iskoláskorúakkal foglalkozó szakemberek számára.

Jelen tanulmány célja, hogy feltárja az iskolai kötődés és a serdülők jólléte közötti kapcsolatot, valamint megvizsgálja az iskolai kötődés és az egészségmagatartás egymáshoz való viszonyát, esetleges protektív mivoltát. Az előzetes szakirodalmi áttekintés alapján feltételezzük, hogy (a) az iskolai kötődés változói pozitív összefüggést mutatnak a jóllét változóival, valamint (b) az iskolai kötődés mutatói és a jóllét változói alacsonyabb pontszáma igazolható az aktuálisan dohányzó és alkoholt fogyasztók körében.

Módszerek

Résztevők és eljárás

A kutatásban összesen 276 tanuló vett részt (11–18 évesek, $M = 13,6$ év, $SD = 1,8$; a fiúk aránya 54,7%). Az adatgyűjtés általános iskolákban és pedagógiai szakszolgálatban, a 2021/2022-es tanévben történt Budapesten és a környező falvakban. Az adatgyűjtés módszere papír-ceruza alapú, önkitöltéses kérdőív volt. Az etikai engedélyt az SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola adta ki (eng. sz.: 5/2021). Az adatfelvételt az etikai szabályok betartásával, szülői engedéllyel történt, a részvétel anonim és önkéntes volt. A mintagyűjtés kényelmi mintavétel volt, a mintához való hozzáférhetőség alapján. A mintába községi és városi általános iskolák, valamint városi középfokú iskolák tanulói kerültek. A minta jellemzői alapján elmondható, hogy 68,1% községben él, 31,9% pedig városban. A résztvevők anyagi helyzetét tekintve önjellemzés alapján 7,9% vallotta magát az alsó osztály, illetve az alsó középosztály tagjának, 48,2% sorolta magát a középosztály tagjának, 37,3% a felső középosztályba tartozik, és 6,5% jellemezte magát felső osztálybeli anyagi helyzettel. Az apa iskolai végzettségét tekintve a minta 11,6%-a általános iskolai végzettséggel rendelkezik, és 10,1% rendelkezik diplomával. Az anya iskolai végzettségét tekintve 11,6% általános iskolai végzettséggel rendelkezik, és 18,8% szerzett diplomát.

A mintát az életkori sajátosságok miatt két korcsoportra osztottuk, az első korcsoportba tartoznak a 11–13 évesek: 154 fő, átlagéletkor: 12,8 év; szórás: 1,3 év. A második korcsoportba pedig a 14–18 évesek tartoznak: 122 fő, átlagéletkor: 14,5 év, szórás: 1,9 év.

Vizsgálati eszközök

A kérdőív elején a szociodemográfiai adatokra vonatkozó kérdések szerepelnek (nem, kor, lakóhely, iskolatípus, szülők iskolai végzettsége, foglalkoztatottsága, szocio-ökonomiai státusz), majd ezt követték az egészség- és rizikómagatartásra irányuló kérdések, illetve a pszichológiai skálák.

Az egészségkárosító magatartásformák közül a dohányzás és az alkoholfogyasztás témakörét emeltük ki részben az életprevalencia („Fogyasztottál-e már valaha...?”), részben pedig a háromhavi prevalencia („Az elmúlt három hónapban milyen gyakran fogyasztottál alkoholt/mennyit dohányoztál?”) mérésével. Jelen vizsgálatban a válaszokat dichotóm formában elemeztük (Nem = 0, Igen = 1) a kutatás céljainak érdekében.

A mentális egészséghez kapcsolódóan az általános jóllét, a szubjektív jóllét, valamint a pszichológiai jóllét területét vizsgáltuk.

A WHO Jóllét Kérdőív 5 tételes változata (WBI-5; Topp és mtsai, 2015; magyar változat: Susánszky és mtsai, 2006) az általános jóllét mérésére szolgált. A kérdőív az elmúlt két hétre vonatkozóan öt állítást tartalmaz (pl. „Az elmúlt két hét során érezted-e magad aktívnek és ébernek?”), melyet 4-fokú Likert-skálán („egyáltalán nem jellemző” = 0... „teljesen jellemző” = 3) kell értékelni. A skála megbízhatóságát jellemző Cronbach alfa értéke a saját mintával $\alpha = 0,70$ lett.

Az Élettel Való Elégedettség Skála (Satisfaction with Life Scale, SWLS; Diener és mtsai, 1985; magyar változat Martos és mtsai, 2014) a szubjektív jóllét tapasztalatának mérésére szolgál. A skála öt állítást tartalmaz (pl. „Elégedett vagyok az életemmel”), melyet 7-fokú Likert skálán kell értékelni az egyetértés mértékétől függően (1 = „egyáltalán nem” ... 7 = „teljes mértékben”). A skála megbízhatósági mutatójának értéke $\alpha = 0,81$.

Az EPOCH-H – Serdülőkori Pszichológiai Jólét Kérdőív (EPOCH; Kern és mtsai, 2016; magyar változat: Láng, 2019) a serdülőkori pszichológiai jólét multidimenzionális mérőeszköze. A kérdőív 20 állítást tartalmaz, amelyek a jólét öt aspektusát vizsgálják meg: elmélyülés, kitartás, optimizmus, kapcsolódás, boldogság. Jelen tanulmányban az összesített skálát vontuk be az elemzésbe mint multidimenzionális pszichológiai jólét-mutatót, tekintve, hogy a jólét egyéb mutatóit is alkalmaztuk. A kitöltők 5-fokú Likert skálán értékelhetik az állításokat aszerint, hogy mennyire tekintik jellemzőnek önmagukra (1 = „szinte sohasem igaz” ... 5 = „szinte mindig igaz”). Az összesített skála megbízhatósági mutatója $\alpha = 0,90$.

Az iskolai kötődés mérésére az Iskolai Kötődés Kérdőívet (Szabó és Virányi, 2011) használtuk, amely az egyének az iskolával, az iskolában megélt személyes kapcsolatokkal, az iskolai tevékenységekkel és az iskolai környezettel kapcsolatos attitűdjét vizsgálja. A kérdőív 20 itemből áll, és fordított tételket is tartalmaz. A vizsgálati személyeknek 1-4-ig terjedő Likert-típusú skálán kell bejelölnie, hogy mennyire ért egyet a kérdőívben szereplő állítással. A kérdőív itemei öt látens változóba (faktorba) sorolhatók: Az iskola iránt érzett általános attitűd; A társakhoz való viszony; A tanárokhoz való viszony; A tantárgyakhoz való viszony; Az iskolai környezethez való viszony. A kérdőív belső konzisztenciája megfelelőnek bizonyult ($\alpha = 0,87$), az alskálák esetében az iskolai környezethez való kötődésen kívül ($\alpha = 0,52$) a többi mutató elfogadható (0,70 körül) volt.

Eredmények

Leíró statisztikák nemenként és korcsoportonként

Az 1. táblázatban a skálák leíró statisztikája látható, kétmintás próbákkal vizsgálva a nemek közötti esetleges eltéréseket. Az iskolai változók közül csak egy esetben volt eltérés: az iskolai kötődés iskolához való viszony dimenziójában a lányok ($M = 2,85$, $SD = 0,62$) szignifikánsan jobbnak ítélik meg a viszonyukat [$t(272) = -2,60$, $p = 0,01$], mint a fiúk ($M = 2,63$, $SD = 0,66$). A fiúk általános [$t(263) = -3,22$, $p = 0,001$] és szubjektív jóléte [$t(266) = 1,97$, $p = 0,05$] enyhe mértékben nagyobb pontszámot kapott, mint a lányoké.

1. táblázat. Az iskolai kötődés, a jólét-mutatók, valamint a dohányzás és alkoholfogyasztás leíró statisztikái nemenként

	Fiúk (N = 150)	Lányok (M = 125)
Átlag±szórás ^a		
Iskolai kötődés	2,83±0,52	2,89±0,56
Iskolához való viszony	2,63±0,66	2,85±0,62*
Tantárgyakhoz való viszony	2,63±0,70	2,67±0,75
Iskolai környezethez való viszony	2,64±0,73	2,74±0,76
Kortársakhoz való viszony	3,27±0,67	3,16±0,73
Tanárokhoz való viszony	3,08±0,72	3,04±0,72
Általános jólét (WHO jólét)	8,76±2,99**	7,54±3,11
Szubjektív jólét (Élettel való elégedettség)	25,35±8,64*	23,67±7,06
Multidimenzionális pszichológiai jólét (EPOCH)	3,90±0,59	3,77±0,67

	Fiúk (N = 150)	Lányok (M = 125)
% ^b		
Dohányzás életprevalencia	22,8%	21,8%
Dohányzás háromhavi prevalencia	13,9%	17,6%
Alkohol életprevalencia	56,4%	56,5%
Alkohol háromhavi prevalencia	49,0%	52,8%

^a Kétrmintás t-próba: *p < 0,05 **p < 0,01 ^b Khí-négyzet próba: egyik esetben sem volt szignifikáns

Következő lépésként megvizsgáltuk a korosztályi eltéréseket a vizsgált változók mentén. Az összehasonlításunk alapját a fejlődésbeli sajátosságok igazolják, mely alapján a kiskamasz korosztály jellemzőit tudjuk az idősebb korosztállyal összehasonlítani. A 2. táblázatban a két korosztály összehasonlító elemzésének eredményei láthatók.

Az eredmények azt mutatják, hogy az iskolai kötődésben ($t[273] = 2,868$, $p = 0,004$), valamint az iskolai környezethez való viszonyban ($t[273] = 3,292$, $p = 0,001$) és a kortársakhoz való viszonyban ($t[273] = 3,167$, $p = 0,002$) szignifikáns eltérés mutatkozik a két korcsoport között. Minden esetben az idősebb korosztályra a kötődés alacsonyabb szintje jelenik meg. A jóllémutatók közül az általános jóllét esetében található szignifikáns eltérés a két korcsoport között ($t[263] = 3,636$, $p < 0,001$). Ebben az esetben is az idősebb korcsoport rendelkezik alacsonyabb általános jóllét szinttel.

2. táblázat. Az iskolai kötődés, a jóllét-mutatók, valamint a dohányzás és alkoholfogyasztás leíró statisztikái a két vizsgált korcsoportban

	Korcsoport-1 (N = 153)	Korcsoport-2 (N = 122)
Átlag±szórás ^a		
Iskolai kötődés	2,94±0,52	2,75±0,56*
Iskolához való viszony	2,78±0,66	2,66±0,70
Tantárgyakhoz való viszony	2,71±0,71	2,56±0,73
Iskolai környezethez való viszony	2,81±0,76	2,52±0,69*
Kortársakhoz való viszony	3,34±0,65	3,07±0,72*
Tanárokhoz való viszony	3,12±0,70	2,99±0,73
Általános jóllét (WHO jóllét)	8,81±3,02	7,45±3,05**
Szubjektív jóllét (Élettel való elégedettség)	25,18±6,97	23,85±6,95
Multidimenzionális pszichológiai jóllét (EPOCH)	3,91±0,63	3,76±0,61
% ^b		
Dohányzás életprevalencia	15,7%	30,8%*
Dohányzás háromhavi prevalencia	9,7%	23,0%*
Alkohol életprevalencia	49,7%	64,2%*
Alkohol háromhavi prevalencia	44,2%	59,0%*

^a Kétrmintás t-próba: *p < 0,05 **p < 0,01 ^b Khí-négyzet próba: *p < 0,05 **p < 0,01

Iskolai kötődés és mentális jóllét a dohányzás és alkoholfogyasztás függvényében

A következőkben az iskolai kötődés és a jóllét változóinak pontszámait az elmúlt három hónapra vonatkozó szerfogyasztási prevalencia függvényében elemeztük (3. táblázat). Ebben az elemzésben a nem mint változó nem szerepelt, mivel a szerfogyasztásban nem jelentkezett jelentős eltérés, és a viszonylag alacsony szerfogyasztási értékek az elemszám függvényében túl alacsonyak lettek volna. A dohányzás esetében a nemdohányzó hallgatók iskolai kötődése nagyobb pontszámot kapott [$t(273) = 2,59, p < 0,05$]. Eltérést mutatott a dohányzás szerint az iskolai környezethez való viszony, a kortársakhoz való kötődés és a tanárokhoz való viszony is ($p < 0,05$): mindegyik esetben a nemdohányzók kötődése volt magasabb szintű. Az alkoholfogyasztás esetében az iskolai kötődés összpontszáma és az alsóskálák is szignifikáns eltérést mutattak, ráadásul a különbség nagyobb mértékű volt, mint a dohányzás esetében. Az alkoholt fogyasztók iskolai kötődése valamennyi dimenzióban alacsonyabb mértékű volt; legkisebb eltérés a tanárokhoz való viszonyban jelentkezett [$t(273) = 2,59, p < 0,05$].

A jóllétmutatók esetében egyértelmű kép látható: mind az alkoholfogyasztás, mind pedig a dohányzás esetében a szert fogyasztók alacsonyabb szintű általános és multidimenzionális pszichológiai jóllétről, valamint étellel való elégedettségéről számoltak be ($p < 0,001$).

3. táblázat. Az iskolai kötődés és a jóllétmutatók eltérései szerfogyasztási státusz szerint

Az elmúlt három hónapban	Dohányzott	Nem dohányzott	Alkoholt fogyasztott	Nem fogyasztott alkoholt
Átlag±szórás ^a				
Iskolai kötődés	2,66±0,47	2,89±0,54*	2,71±0,55	3,01±0,49**
Iskolához való viszony	2,57±0,67	2,75±0,68	2,59±0,68	2,87±0,65***
Tantárgyakhoz való viszony	2,47±0,52	2,68±0,74	2,48±0,72	2,82±0,69***
Iskolai környezethez való viszony	2,46±0,59	2,73±0,75*	2,49±0,72	2,89±0,71***
Kortársakhoz való viszony	2,99±0,63	3,26±0,70*	3,11±0,72	3,33±0,66**
Tanárokhoz való viszony	2,86±0,79	3,10±0,70*	2,95±0,76	3,18±0,65*
Általános jóllét (WHO jóllét)	6,61±3,10	8,50±3,02***	7,55±3,15	8,91±2,90***
Szubjektív jóllét (Élettel való elégedettség)	21,24±7,04	25,19±6,81**	23,19 ±6,86	26,08±6,82**
Multidimenzionális pszichológiai jóllét (EPOCH)	3,52±0,64	3,90±0,61***	3,71±0,64	4,00±0,58***

^aKétféltás t-próba: * $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$

A jóllét mutatói közül valamennyi eltérést mutatott mind a dohányzás, mind pedig az alkoholfogyasztás szerint. A dohányzók alacsonyabb szintű általános jóllétről [$t(263) = 3,66, p = 0,001$], étellel való elégedettségéről [$t(266) = 3,40, p = 0,001$], valamint pszichológiai jóllétről [$t(274) = 3,79, p = 0,001$] számoltak be. Hasonlóan, az elmúlt három hónapban alkoholt fogyasztó tanulók általános jóllét szintje [$t(263) = 3,65, p = 0,001$], étellel való elégedettségének mértéke [$t(266) = 3,45, p = 0,01$], valamint a pszichológiai jóllét szintje [$t(27463) = 4,00, p = 0,001$] is alacsonyabb volt.

Az iskolai kötődés és a mentális egészség kapcsolata (korrelációelemzés)

Az elemzés utolsó lépése az volt, hogy az iskolai kötődés és a mentális egészség között található-e kapcsolat. A kérdés megválaszolására Pearson-féle korrelációs eljárást alkalmaztunk, és megvizsgáltuk, hogy van-e számottevő kapcsolat az iskolai kötődés és dimenziói, valamint az általános jóllét, a szubjektív jóllét (élettel való elégedettség) és a pszichológiai jóllét között (4. táblázat). Az eredmények szerint a globális általános iskolai kötődés mutató az általános jólléttel [$r(275) = 0,55$, $p < 0,001$] és az élettel való elégedettséggel [$r(275) = 0,44$, $p < 0,001$] szignifikáns, közepes erősségű, pozitív irányú kapcsolatot mutat, a pszichológiai jólléttel pedig szintén szignifikáns, pozitív irányú, erős korreláció jelenik meg [$r(275) = 0,65$, $p < 0,001$].

4. táblázat. Az iskolai kötődés és a jóllét-mutatók közötti kapcsolatokat jelző korrelációelemzés

r korrelációs együtthatók	Iskolai kötődés	Iskolához való viszony	Tantárgyakhoz való viszony	Iskolai környezethez való viszony	Kortársakhoz való viszony	Tanárokhoz való viszony
Általános jóllét (WHO jóllét)	0,55*	0,26*	0,43*	0,44*	0,50*	0,32*
Szubjektív jóllét (Élettel való elégedettség)	0,44*	0,40*	0,39*	0,35*	0,38*	0,35*
Multidimenzionális pszichológiai jóllét (EPOCH)	0,65*	0,42*	0,48*	0,55*	0,57*	0,53*

Megjegyzés. * $p < 0,001$

Az iskolai kötődés dimenzióit szintén megvizsgáltuk. Az előző kapcsolatokhoz hasonlóan az iskolai kötődés dimenziói minden esetben szignifikáns, pozitív irányú kapcsolatot mutatnak a jóllét szintjeivel ($p < 0,001$). A leggyengébb kapcsolatot az iskolához való viszony és az élettel való elégedettség között található [$r(275) = 0,26$, $p < 0,001$], míg a legerősebb együttjárást a kortársakhoz való viszony és a multidimenzionális pszichológiai jóllét között találhatjuk [$r(275) = 0,57$, $p < 0,001$].

Összegzés

Az iskolai kötődés több szinten megjelenő érzelmi állapot, amely magába foglalja pl. az iskola szeretetét, a gyermekek viszonyát a tanárokkal, az iskola iránti elköteleződést, valamint a társas támogatást is. Ezek a tényezők befolyással vannak a tanulók mentális egészségére és jóllétére, azokra pozitívan hatnak, továbbá növelik a tanulás hatékonyságát (Hirschi, 1969; Nelson és mtsai, 2020; Szabó és Virányi, 2011). Az iskolai kötődés mint szociális folyamat hozzájárul a rizikómagatartások ritkább előfordulásához, valamint akadályozza az antiszociális viselkedésformák kialakulását (Li és Lerner, 2011; Lombardi és mtsai, 2019). Azokra a fiatalokra, akik kevésbé elkötelezettek az iskola felé,

nagyobb arányban jellemzőek az egészségkárosító folyamatok (pl. dohányzás, alkoholfogyasztás), gyakrabban jelentkeznek náluk szorongásos tünetek és a mentális egészségi zavarai (Catalano és mtsai, 2004; Karatas és mtsai, 2016). Tanulmányunkban ezért megvizsgáltuk az iskolai kötődés és a fiatalok jólléte, valamint az egészséggrizikó-magatartás (dohányzás és alkoholfogyasztás) kapcsolatát, így igazolva az iskolai kötődés védőfaktor jellegét.

A vizsgált populáción a felvett mérőeszközök eredményei azt mutatják, hogy nemek tekintetében közel azonos a tanulók helyzete, azonban a fiúk általános jóllétüket, valamint az étellel való elégedettségüket magasabb szintűnek ítélik. A nemi különbséget mutató eredményünk egy irányba mutat a korábbi kutatások eredményeivel, mely szerint a serdülő lányok az érzelmi fejlődési sajátosságaik miatt képesebbek az összetettebb érzelmeket, valamint az érzelmeik nagyobb skáláját kifejezni, mint a serdülő fiúk ugyanebben a korban, ami így hatással van a lányok jólléttel, boldogsággal, illetve elégedettséggel kapcsolatos vélekedéseire (Ronen és mtsai, 2016). Ez egyben nagyobb fokú érzékenységet és kritikát is jelent, valamint többféle érzelmi-hangulati probléma jelentkezését, például a szorongásos és depresszív tünetek magasabb gyakoriságát (AlAzzam és mtsai, 2020).

A mintánk sajátosságából kifolyólag lehetőségünk nyílt két korcsoporti bontásban összehasonlítani a tanulókat. Az eredményeink azt mutatják, hogy az idősebb korosztályban, tehát a középiskolai évekre tehetően a fiatalabb korosztályhoz képest az iskolai kötődés szintje alacsonyabb, és az iskolai kötődés dimenziói közül az iskolai környezethez való viszony, valamint a kortársakhoz való viszony is alacsonyabb szinten mutatkozik meg. Hasonló eredményt találtunk az általános jóllét mutató esetén is. Ezek az eredmények összhangban vannak a korábbi kutatások eredményeivel, miszerint az iskolai kötődés szintje csökken az életkor előrehaladtával, és a középiskola éveiben már nem olyan hangsúlyos, mint az általános iskolai évek során. A korábbi, az iskolával kapcsolatos jóllétet vizsgáló tanulmányok az általános iskolások körében magasabb iskolai elégedettségi szintekről számoltak be, mint a középiskolások körében, valamint az idősebb serdülők körében a fiatalabb serdülőkhez képest csökken az iskolához való pozitív viszony erőssége (Bergin és Bergin, 2009). Továbbá az iskolával kapcsolatos affektív jóllétet vizsgáló tanulmányok azt találták, hogy az általános iskolás gyermekeknél a középiskolásokhoz képest, valamint a fiatalabb serdülőknél az idősebb serdülőkhöz képest magasabb volt az iskolával kapcsolatos pozitív érzelmeik szintje (Liu és mtsai, 2016; Kleinkorres és mtsai, 2023). Azonban az eredményeink alapján nem vonhatunk le általános következtést, hiszen a kutatásunkban mi keresztmetszeti összehasonlítást és nem longitudinális vizsgálatot végeztünk.

A nemdohányzó és alkoholt nem fogyasztó tanulóknál magasabb az iskolai kötődés szintje, valamint erősebb kötődés mutatható ki esetükben a kortársakkal és a tanárokkal való kapcsolat során is, mint a szerhasználó társaiknál. Azonban az alkoholfogyasztásnál szignifikánsan nagyobb eltérés tapasztalható az alsóskálák során. Ezek az adatok megerősítik a korábbi kutatási eredményeket, melyek szerint az iskolához kevésbé kötődő tanulók hajlamosabbak egészségkárosító magatartásformákra (Bond és mtsai, 2007; Bugbee és mtsai, 2019; Lee és Henry, 2021; Li és Lerner, 2011; Santibáñez és mtsai, 2020). Ez megfelel azon összefüggésnek, mely szerint a szerfogyasztásnak sok esetben egyfajta öngyógyító szerepe van a kötődési problémákra, a kötődés hiányosságaira (Schindler, 2019). A kötődés nemcsak személyekhez való kötődést jelent, hanem bizonyos intézmények vagy aktivitások iránti elköteleződést is. Továbbá a dohányzóknál és alkoholt fogyasztóknál alacsonyabb az étellel való elégedettség, valamint ők alacsonyabb szintű általános és pszichológiai jóllétről számoltak be. Ezen eredmények azt jelzik, hogy a szerhasználat nemcsak a kötődés erősségére van hatással, hanem a tanulók jóllétét, életminőségét is nagymértékben befolyásolják. Mivel keresztmetszeti vizsgálatban ok-okozati viszony nem igazolható, az élethez való negatívabb hozzáállás is okozhatja a

szerfogyasztásra való hajlamot, de a szerfogyasztás is ronthatja a szubjektív jóllétet. Itt is valószínűsíthető azonban az öngyógyító mechanizmus, azaz a rosszabb életérzésre fogyasztott alkohol és cigaretta.

Az iskolai kötődésnek nemcsak a szerfogyasztással van erős kapcsolódása, hanem a mentális jóllét mutatóival is. A vizsgálat azt mutatja, hogy az iskolai kötődés és a mentális egészség kapcsolata között egyértelműen pozitív irányú korreláció található, úgymint az általános jóllét, az étellel való elégedettség és a pszichológiai jóllét esetében. Korábbi kutatások is erős kapcsolatot találtak az iskolai kötődés és az étellel való elégedettség között (Çıkrıkcı és Erzen, 2020; Özdemir és Koruklu, 2013). Továbbá az iskolai kötődés valamennyi dimenziója és a jóllét szintjei között szintén pozitív irányú együttjárás igazolható.

Összességében elmondható, hogy azok a fiatalok, akik nem fogyasztottak alkoholt és nem dohányoztak a megkérdezett időtartam alatt, a válaszaik alapján magasabb szintű iskolai kötődést jeleztek, valamint mentális egészségre vonatkozó pontszámaik is szignifikáns eltérést mutattak. Ezek az eredmények arra utalnak, hogy az iskolai kötődés és a fiatalok jólléte és egészségmagatartása szempontjából az iskolai tényezők kockázatcsökkentő hatása érvényesül, azaz megvalósul az iskolai kötődés protektív jellege, ami kulcsfontosságú a gyermekek fejlődése szempontjából. Eredményeink alapján kapcsolat van a tanulók mentális jólléte, iskolai kötődése és problémaviselkedése, szerrel való visszaélése között. A magasabb kockázatnak kitett tanulók, azaz a szerhasználók alacsonyabb szintű jóllétről és étellel való elégedettségről, valamint alacsonyabb szintű iskolai kötődésről számoltak be. Ez összhangban áll a korábbi kutatások eredményeivel, amelyek szerint az iskolai kötődés jelentős védőfaktornak bizonyult a különböző problémás viselkedések, köztük a szerhasználat, az iskolai hiányzás, a korai szexuális kapcsolatok kialakítása és az erőszak ellen (Fitzgerald és mtsai, 2016). A serdülők nagyobb valószínűséggel vesznek részt egészséges viselkedésformákban és lesznek sikeresebbek tanulmányi téren, ha úgy érzik, hogy az iskolájuk részei, részt vesznek a tanulásban, és jó kapcsolatot ápolnak a tanáraikkal.

Kutatásunk illeszkedik a pozitív pszichológiai kutatások irányvonalába, újszerűség, hogy az egészségkárosító magatartások vizsgálatát az iskolai közeg és a jóllét szempontjából közelíti meg. Vizsgálatunk erőssége a sokféle mutató egyidejű használata,

Összességében elmondható, hogy azok a fiatalok, akik nem fogyasztottak alkoholt és nem dohányoztak a megkérdezett időtartam alatt, a válaszaik alapján magasabb szintű iskolai kötődést jeleztek, valamint mentális egészségre vonatkozó pontszámaik is szignifikáns eltérést mutattak. Ezek az eredmények arra utalnak, hogy az iskolai kötődés és a fiatalok jólléte és egészségmagatartása szempontjából az iskolai tényezők kockázatcsökkentő hatása érvényesül, azaz megvalósul az iskolai kötődés protektív jellege, ami kulcsfontosságú a gyermekek fejlődése szempontjából. Eredményeink alapján kapcsolat van a tanulók mentális jólléte, iskolai kötődése és problémaviselkedése, szerrel való visszaélése között. A magasabb kockázatnak kitett tanulók, azaz a szerhasználók alacsonyabb szintű jóllétről és étellel való elégedettségről, valamint alacsonyabb szintű iskolai kötődésről számoltak be.

a jóllétmutatók és az iskolai kötődés több dimenziójának bevonása. A kutatás korlátai között szerepel, hogy keresztmetszeti vizsgálat lévén ok-okozati kapcsolat nem igazolható. Továbbá a minta nem reprezentatív volta miatt az adatok nem általánosíthatók maradéktalanul.

Az iskolai attitűdök megismerése kulcsfontosságú az eredményes tanuláshoz és a hatékony viselkedésszabályozáshoz (Czető, 2022). A vizsgálat rámutat, hogy az iskolai stratégiák, beavatkozások hatékonynak bizonyulhatnak a serdülők problémás viselkedésének megelőzésében, valamint elősegíthetik a pozitív attitűdök és kapcsolatok, továbbá a pozitív iskolai viszonyulás kialakítását. Az iskolai kötődés erősíthető a környezettel, a támogató személyekkel, a diákok tanulmányaik iránti elkötelezettségének növelésével, valamint a diákok saját jövőjükbe vetett hitük fontosságának megértésével. Az iskola intézménye stabilnak tekinthető szintér, amely a serdülők átmeneti időszakában állandóan jelen van, és amelyen belül a stratégiákon és az intervenciókon keresztül elősegítheti a serdülők kapcsolódásait mind társaik, mind tanáraik és mind iskolájuk felé, és ez következképpen a jóllétük védelmét szolgálja (DeBiase és mtsai, 2021).

Következtetesként elmondható, hogy az iskolai kötődés és a diákok jóllétének támogatása kulcsfontosságú az oktatási rendszer számára is, mivel ezek a tényezők hozzájárulnak a diákok egészséges fejlődéséhez és sikeres iskolai teljesítményéhez. Az iskolai közösségek és a pedagógusok szerepe kiemelkedő fontosságú az iskolai kötődés és a tanulók jóllétének támogatásában. Az oktatási rendszernek olyan stratégiákat kell alkalmaznia, amelyek segítik a diákokat abban, hogy pozitív, minőségi érzelmi kapcsolatot alakítsanak ki az iskolájukkal, támogató kapcsolatokat építsenek az iskolai közösséggel, és segítsenek a diákoknak a stresszel és az érzelmi nehézségekkel való megbirkózásban. Így végső soron az iskolai kötődés és a jóllét támogatása elősegítheti az oktatási rendszer hatékonyságát és eredményességét.

Irodalom

- AlAzzam, M. M., Al-Sagarat, A. Y., Abdel Razeq, N. M. & Alsarairh, F. A. (2020). Depression and anxiety among school adolescent females: A national study from Jordan. *School Psychology International*, 42(5), 520–538. DOI: 10.1177/01430343211017181
- Archambault, I., Janosz, M., Morizot, J. & Pagani, L. (2009). Adolescent behavioral, affective, and cognitive engagement in school: Relationship to dropout. *Journal of School Health*, 79, 408–415. DOI: 10.1111/j.1746-1561.2009.00428.x
- Bergin, C. & Bergin, D. (2009). Attachment in classroom. *Educational Psychological Review*, 21, 141–170. DOI: 10.1007/s10648-009-9104-0
- Bond, L., Butler, H., Thomas, L., Carlin, J., Glover, S., Bowes, G. & Patton, G. (2007). Social and school connectedness in early secondary school as predictors of late teenage substance use, mental health and academic outcomes. *Journal of Adolescent Health*, 40(4), 9–18. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2006.10.013
- Bugbee, B. A., Beck, K. H., Fryer, C. S. & Arria, A. M. (2019). Substance use, academic performance and academic engagement among high schools seniors. *Journal of School Health*, 89, 145–156. DOI: 10.1111/josh.12723
- Buerger, S., Holzer, J., Yanagida, T., Schober, B. & Spiel, C. (2023). Measuring adolescents' well-being in schools: The adaptation and translation of the EPOCH Measure of Adolescent Well-Being—A validation study. *School Mental Health*. DOI: 10.1007/s12310-023-09574-1
- Cakar, F. S. (2011) School attachment and quality of life in children and adolescents of elementary school in Turkey. *Educational Research*, 1(9), 1465–1471.
- Catalano, R. F., Haggerty, K. P., Oesterle, S., Fleming, C. B. & Hawkins, J. D. (2004). The importance of bonding to school for healthy development: Findings from the Social Development Research Group. *Journal of School Health*, 74(7), 252–261. DOI: 10.1111/j.1746-1561.2004.tb08281.x
- Christenson, S. L. & Thurlow, M. L. (2004). School dropouts: Prevention considerations, interventions, and challenges. *Current Directions in Psychological Science*, 13, 36–39. DOI: 10.1111/j.0963-7214.2004.01301010.x
- Çikrikçi, Ö. & Erzen, E. (2020). Academic procrastination, school attachment, and life satisfaction: A Mediation Model. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 38, 225–242. DOI: 10.1007/s10942-020-00336-5

- Czető, K. (2019). Az iskolához való viszony fogalmi értelmezéseinek összehasonlító vizsgálata: iskolai attitűd, jóllét és elköteleződés. *Iskolakultúra*, 29(10), 17–34. DOI: 10.14232/ISKKULT.2019.10.17
- Czető, K. (2022). Mit gondolnak a tanulók és tanárok az iskoláról? Egy iskolaiattitűd-kutatás eredményei. *Iskolakultúra*, 22(8–9), 30–52. DOI: 10.14232/isk-kult.2022.8-9.30
- DeBiase, E., Bray, M., Levine, M., Graves, M. & Lon, M. (2021). Improving well-being and behavior in adolescents utilizing a school-based positive psychology intervention, *International Journal of School & Educational Psychology*, DOI: 10.1080/21683603.2021.1881000
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. & Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71–75. DOI: 10.1207/s15327752jpa4901_13
- Fitzgerald, A., Maguire, J. & Dooley, B. (2016). Substance misuse and behavioral adjustment problems in Irish adolescence: Examining contextual risk and social proximal factors. *Substance Use & Misuse*, 51(13), 1790–1809. DOI: 10.1080/10826084.2016.1197938
- Green, J., Liem, G. A. D., Martin, A. J., Colmar, S., Marsh, H. W. & McInerney, D. (2012). Academic motivation, self-concept, engagement, and performance in high school: Key processes from a longitudinal perspective. *Journal of Adolescence*, 35(5), 1111–1122. DOI: 10.1016/j.adolescence.2012.02.016
- Hart, S. R., Stewart, K. & Jimerson, S. R. (2011). The Student Engagement in Schools Questionnaire (SEQ) and Teacher Engagement Report Form-New (TERF-N): Examining the preliminary evidence. *Contemporary School Psychology*, 15, 67–79. DOI: 10.1007/BF03340964
- Hawkins, J. D. & Weis, J. G. (1985). The social development model: An integrated approach to delinquency prevention. *Journal of Primary Prevention*, 6(2), 73–97. DOI: 10.1007/BF01325432
- Hawkins, J. D., Kosterman, R., Catalano, R. F., Hill, K. G. & Abbott, R. D. (2008). Effects of social development intervention in childhood 15 years later. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 162(12), 1133–1141. DOI: 10.1001/archpedi.162.12.1133
- Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*. University of California Press
- Jámbori, Sz., Kőrössi, J. & Szabó, É. (2019). A reziliencia, az élnethatóság és az iskolai kötődés szerepe a szándékos önszabályozás folyamatában. *Magyar Pedagógia*, 119(1), 75–94. DOI: 10.17670/MPed.2019.1.75
- Karatas, Z., Tagay, O. & Savi-Cakar, F. (2016). School attachment and peer bullying as the predictors of early adolescents' resilience. *Global Journal of Guidance and Counseling in Schools: Current Perspectives*, 6(1), 2–10. DOI: 10.18844/gjgc.v6i1.579
- Kern, M. L., Benson, L., Steinberg, E. A. & Steinberg, L. (2016). The EPOCH measure of adolescent well-being. *Psychological Assessment*, 28(5), 586–597. DOI: 10.1037/pas0000201
- Kleinkorres, R., Stang-Rabrig, J. & McElvany, N. (2023). The longitudinal development of students' well-being in adolescence: The role of perceived teacher autonomy support. *Journal of Research on Adolescence*. DOI: 10.1111/jora.12821
- Klem, A. M. & Conell, P. J. (2004). Relationships matters: Linking teacher support to student engagement and achievement. *Journal of School Health*, 74(7), 262–273. DOI: 10.1111/j.1746-1561.2004.tb08283.x
- Lam, S., Jimerson, S., Wong, B. P. H., Kikas, E., Shin, H., Veiga, F. H. és mtsaik (2014). Understanding and measuring student engagement in school: the results of an international study from 12 countries. *School Psychology Quarterly*, 29, 213–232. DOI: 10.1037/spq0000057
- Láng, A. (2019). A serdülőkori pszichológiai jóllét multidimenzionális mérőeszköze: Az EPOCH kérdőív magyar változatának (EPOCH-H) pszichometriai jellemzői. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 20(1), 12–34. DOI: 10.1556/0406.20.2019.002
- Lee, H. & Henry, K. L. (2022). Adolescent substance use prevention: Long-term benefits os school engagement. *Journal of School Health*, 92, 337–344. DOI: 10.1111/josh.13133
- Li, Y. & Lerner, R. M. (2011). Trajectories of school engagement during adolescence: Implications for grades, depression, delinquency, and substance use. *Developmental Psychology*, 47(1), 233–247. DOI: 10.1037/a0021307
- Li, Y., Zhang, W., Liu, J., Arbeit, M. R., Schwartz, S. J., Bowers, E. P. & Lerner, R. M. (2011). The role of school engagement in preventing adolescent delinquency and substance use: A survival analysis. *Journal of Adolescence*, 34, 1181–1192. DOI: 10.1016/j.adolescence.2011.07.003
- Liljeberg, J. F., Eklund, J. M., Fritz, M. V. & Af Klinteberg, B. (2011). Poor school bonding and delinquency over time: Bidirectional effects and sex differences. *Journal of Adolescence*, 34, 1–9. DOI: 10.1016/j.adolescence.2010.03.008
- Liu, W., Mei, J., Tian, L. & Huebner, E. S. (2016). Age and gender differences in the relation between school-related social support and subjective well-being in school among students. *Social Indicators Research*, 125(3), 1065–1083. DOI: 10.1007/s11205-015-0873-1
- Lombardi, E., Traficante, D., Bettoni, R., Offredi, I., Giorgetti, M. & Vernice, M. (2019). The impact of school climate on well-being experience and school engagement: A study with high-school students. *Frontiers in Psychology*, 10, 2482. DOI: 10.3389/fpsyg.2019.02482

- Martos, T., Sallay, V., Désfalvi, J., Szabó, T. & Ittész, A. (2014). Az Élettel való Elégedettség Skála magyar változatának (SWLS-H) pszichometriai jellemzői. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 15(3), 289–303. DOI: 10.1556/mental.15.2014.3.9
- Moody, J. & Bearman, P. S. (1998). *Shaping school climate: School context adolescent social networks, and attachment to school*. Kézirat.
- Nagy, K. & Zsolnai, A. (2016). Az iskolai kötődés vizsgálata a társas viszonyok aspektusából. In Tóth, P. & Holik, I. (szerk.), *Új kutatások a neveléstudományokban 2015. Pedagógusok, tanulók, iskolák – Az értékformálás, az értékkövetítés és az értékteremtés világa*. ELTE Eötvös Kiadó. 53–61
- Nelson, R. B., Asamsama, O. H., Jimerson, S. R. & Lam, S. (2020). The association between student wellness and student engagement in school. *Journal of Educational Research and Innovation*, 8(1), Article 5. <https://digscholarship.unco.edu/jeri/vol8/iss1/5>
- Németh, Á. & Várnai, D. (2019, szerk.). *Kamaszéletmód Magyarországon*. L'Harmattan.
- Oldfield, J., Humphrey, N. & Hebron, J. (2016). The role of parental and peer attachment relationships and school connectedness in predicting adolescent mental health outcomes. *Child and Adolescent Mental Health*, 21(1), 21–29. DOI: 10.1111/camh.12108
- Özdemir, Y. & Koruklu, N. (2013). Parental attachment, school attachment and life satisfaction in early adolescence. *Elementary Education Online*, 12(3), 836–848. <https://www.ilkogretim-online.org/fulltext/218-1597070642.pdf?1668959110>
- Ronen, T., Hamama, L., Rosenbum, M. & Mshely-Yarlap, A. (2016). Subjective well-being in adolescence: the Role of self-control, social support, age, gender and familial crisis. *Journal of Happiness Studies*, 17, 81–104. DOI: 10.1007/s10902-014-9585-5
- Róbert, P., Szabó, L. & Szél, K. (2020). A gyermekjólét aspektusai. Nemzetközi összehasonlítás egy iskolai kutatás alapján. In Kolosi, T., Szelényi, I. & Tóth, I. Gy. (szerk.), *Társadalmi Riport 2020*. TÁRKI. 281–306.
- Santibáñez, R., Solabarrieta, J. & Riuz-Narezo, M. (2020). School-well-being and drug use in adolescence. *Frontiers in Psychology*, 11, 1668. DOI: 10.3389/fpsyg.2020.01668
- Schindler, A. (2019). Attachment and substance use disorders – Theoretical models, empirical evidence, and implications for treatment. *Frontiers in Psychiatry*, 10, 727. DOI: 10.3389/fpsyg.2019.00727
- Seligman, M. (2018). PERMA and the building blocks of well-being. *The Journal of Positive Psychology*, 13(4), 333–335. DOI: 10.1080/17439760.2018.1437466
- Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. Free Press.
- Seligman, M. E. P., Steen, T. A., Park, N. & Peterson, C. (2005). Positive psychology progress. Empirical validation of interventions. *American Psychologist*, 60, 410–421. DOI: 10.1037/0003-066X.60.5.410
- Shimada, N. K., Hess, R. S. & Nelson, R. B. (2013). Values and wellness as related to positive school orientation among Japanese adolescents. *Journal of Educational Research and Innovation*, 2(1), article 3. <http://digscholarship.unco.edu/jeri/vol2/iss1/3>
- Susánszky, É., Konkoly Thege, B., Stauder, A. & Kopp, M. (2006). A WHO Jól-lét Kérdőív rövidített (WBI-5) magyar változatának validálása a Hungarostudy 2002 országos lakossági egészségfelmérés alapján. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 7(3), 247–255. DOI: 10.1556/mental.7.2006.3.8
- Szabó, É. & Virányi, B. (2011). Az iskolai kötődés jelentősége és vizsgálata. *Magyar Pedagógia*, 111(2), 111–125.
- Szabó, É., Zsadányi, Zs. & Szabó Hangya, L. (2015). Ki szeret iskolába járni? Az iskolai kötődés, a motiváció, az élnhatóság és a tanulmányifelelősség-vállalás vizsgálata. *Iskolakultúra*, 25(10), 5–20. DOI: 10.17543/ISKKULT.2015.10.5
- Szell, K., Szabó, L. & Fehérvári, A. (2020). Iskolai kötődés, iskolai klíma diák és pedagógus szemmel. *Iskolakultúra*, 30(8), 21–40. DOI: 10.14232/ISKKULT.2020.8.21
- Topp, C. W., Østergaard, S. D., Søndergaard, S. & Bech, P. (2015). The WHO-5 Well-Being Index: a systematic review of the literature. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 84(3), 167–176. DOI: 10.1159/000376585
- World Health Organization. Regional Office for Europe. (2018). Adolescent mental health in the European Region: factsheet for World Mental Health Day 2018. World Health Organization. Regional Office for Europe. DOI: 10665/345907

Jegyzet

¹ Council of the European Union, Brussels, 28 November 2022: Council Recommendation on Pathways to School Success and replacing the Council Recommendation of 28 June 2011 on policies to reduce early school leaving (2022/0206[NLE]), <https://www.consilium.europa.eu/media/60390/st14981-en22.pdf>

Absztrakt

Az iskolai kötődés biztosítja, hogy a diákok azonosulhassanak az iskolájukkal, az intézmény részének érezzék magukat, és szociális kapcsolatokat alakítsanak ki kortársaikkal és tanáraikkal. Az iskolai kötődés minősége kihat tanulmányi előmenetelükre, tanulási motivációikra, szociális készségeikre, valamint testi és lelki jóllétükre is. Tanulmányunk célja az volt, hogy elemezzük az iskolai kötődés különböző dimenziói (úgy mint az iskolához, a tantárgyakhoz, az iskolai környezethez, a kortársakhoz, valamint a tanárokhoz való viszony) és a tanulók jólléte, valamint rizikómagatartása közötti összefüggéseket. A kutatásban 11–18 éves általános és középiskolás tanulók ($M = 13,6$ év, $SD = 1,8$; a fiúk aránya = 54,7%) vettek részt, az adatgyűjtés Budapesten és a környező falvakban történt. A dohányzást és alkoholfogyasztást tartalmazó kérdések, valamint az Iskolai Kötődés Kérdőív (Szabó és Virányi, 2011) mellett a következő skálák szerepeltek az elemzésben: WHO Jóllét Kérdőív, Élettel Való Elégedettség Skála, Serdülőkori Pszichológiai Jóllét Kérdőív. Eredményeink szerint a nemdohányzó és alkoholt nem fogyasztó tanulóknál magasabb az iskolai kötődés szintje, mint a szerhasználó társaiknál. Emellett az iskolai kötődés és a mentális egészség kapcsolata között pozitív irányú korreláció található, úgy mint az általános jóllét, az élettel való elégedettség és a pszichológiai jóllét esetében. Az iskolai attitűdök, közöttük az iskolai kötődés megismerése kulcsfontosságú az eredményes tanuláshoz, a rizikómagatartások megelőzéséhez, valamint a tanulók jóllétének elősegítéséhez.

Kulcsszavak: iskolai attitűdök, iskolai kötődés, rizikómagatartás, mentális jóllét